

Izhaja
5. in 20. dne
vsakega meseca.

Rokopisi
ne vračajo se.

ZORA

Stoji na leto:

redoma
po 4 forinte.
izjemoma
po 3 forinte.

ČASOPIS ZABAVI I PODUKU.

Pregled. Poezije: Glosa, Otožnice svarilo. — Slike. — Telefon ali daljnoglasnik. — Črtice o Bolgarih. — Pravda o šestomérnu. — Listnica.

Glosa.

„Z Bogom torej, srečno hodi,
Če se ti tako mudi,
Božja roka naj te vodi,
Kamor ti srce želi!

M. B.

Čuj! od daleč se po gori
Že razlega pušek grom,
Bojna pesem tam se óri,
Turku plameni že dom;
Tam naš narod tlačen biva,
Tam se naša kri preliva:
Brata torej osvobodí!
Primi vraga, ki nas muči,
Ostro sabljo dobro suči,
Božja roka naj te vodi!

Zdrav če vrneš se iz bitve
In oprostiš mili rod,
Ko bo konec te moritve
In odprt svobodí pot,
Venec bo ti naredila,
S traki krasno ga ovila,
Da ti čelo poslavi!
Slavno si ime pripravi,
Idi torej v boj krvavi,
Kamor ti srce želi!

Trnovski.

Otožnice svarilo.

Ne gledaj me, želim iskreno,
Sočutno svojimi očmi,
Okó ker moje je stekleno,
Z njegá ne zveš, kar me teži.

Beseda tvoja mehko-mila,
Zastonj za mene se glasi,
Osodo svojo da dolžila,
So časi meni že prešli.

Več v prsih ne gojim nobene
Še tako majbene želje,
Prijateljstva, sočutja mene
Iz sanj temotnih ne vzdramé.

Zató sočutno me ne gledaj,
Ne skrbi tožnost moja te!
Doklér še čas je, se zavedaj,
Srcé dražiti se ne smé.

Sočutje, čuvstvo je nevarno,
Z ljubavjo v zvezi ker stoji;
Srcé da mirno ti viharno
Postane, léhko se zgodi.

P. D. Pajk-ova.

Slike.

II.
Ivanov.

Ivanov nij bil star gospod, pa tudi ne mlad več. Stal je na meji onih let, ko se kostanjeva barva lasij spreminja v sivkasto, takó-le okoli štiridesetih let.

Neprijatelji so Ivanova, privatnega uradníka z dobro plačo, imeli za tašteljubnega ali kakor navadno pravimo, za gizdalina, ki se gladko češe, čedno nosi in nekoliko več na-se gleda. Pravičen človek temu ne bi pritrdil; on bi na njem ne zapazil več nego kar je vsakega človeka dolžnost, da se nosi snažno, čisto in čedno.

Gospod Ivanov je tedaj v jutro stal pred zrcalom, da dopolni svojo jutranjo toaleta t. j. da si počese lasi, zavije brke in pogladi polno brado. Tudi druge dni si je popravljal lasi, ali pri luči; bilo je po zimi in pretema. Danes pa je prvíkrat pri dnevnem svitu opravljal svoj važni posel.

Pri tem delu pak je zapazil nekaj, kar ga je globoko zažalilo v srce.

Kaj je to moglo takega biti, da se je gospod Ivanov tako zganil, zavzel, in za dva koraka nazaj stopil, kakor da si ne upa več sebe z bližine ogledovati? Ali je črez noč menda dobil kako globoko gubo na čelo ali pa Bože čuvaj! kakov novi kinč lica, v podobi rudečega nosa? —

Nič vsega tega! Čelo je bilo še gladko ko prej, tudi nos nij kazal nikakih posebnih sprememb, čeravno je brila one dni mrzla, neugodna sapa. Vse je bilo, rekel bi na svojem mestu; samò nekaj prav malega, za kar bi se drug menda niti zmenil ne bil, neka drobna stvarica je bila pri pravem svitu dneva drugačna videti, takó nekako bolj svitla, ali če hočete prav reči, nekoliko bolj bleda, in ta je bila: eden sivi las!

Da! samò eden sivi las, če jih le več nij! Do zdaj je gospod Ivanov samò eden tak las zapazil in dosti mu je

bilo! Kakor da bi se bal dalje svojo glavo opazovati, skončal je brzo česanje, zlezel v suknjo ter zamišljen šel v obednico, kjer ga je uže soproga z otrokoma pri zajtrku pričakovala.

Ponavadnem pozdravu žene in ljubkovanju otrok užil je Ivan svojo kavico molčé, kot da bi bil zaspan ali čemerren. Ta hentani sivi las! Povsod ga je videl: v kavi, v mleku, v kruhu! Kadar je danes na črnelasi svoje soproge pogledal, nikdar se mu niso zdeli bolj črni ko baš danas, a pri tem se je brž domislil svojega sivega lasa. Kadar je otrokoma božcal belorumene kodre, brž ga je njih svitla barva spomnila svojega sivega lasa, in kadar je pestrna njegovih otrok, sivolasa starka, pospravljala skledice in posodice z mize, brž ga je spreletel neki neprijetni čut, ki mu je dejal: „Ivanov! koliko časa še, pa bosta s staro Anico enako belih las!“ — O to je bridek, bridek čut, tak, da mu je prešlo vse veselje do zajtrka in celo do preljubih otrok, ktera že imata — sivolasega očeta! —

Do zdaj je sam nosil svoje „sivo“ gorjé. Žena nič nij vedela za vzrok njegove današnje čemernosti in nezadovoljnosti. Ko pa Ivanov o poludne pride iz pisarne domú in se še enkrat o bitnosti svojega proklicanega lasa na lastne oči prepriča, dirne ga ta

neutajljiva prikazen zopet prav neljubo, tako da je tudi med obedom prav malo govoril, mnogo menj nego sicer.

To je ženi bilo preveč; slaba volja moževa v jutro, slaba volja o poludne, kaj mora temu vzrok biti?

Ivanov dolgo časa nij hotel spregovoriti; na zadnje vendar, pa nekoliko boječe pravi: „Vzrok moje slabe volje hočeš zvedeti? Povem ti ga, ali daj mi prej obljubo, da se mi ne bodeš smejala!“

„Veljá“, odgovori žena, a Ivanov jej razkrije nekoliko z bojazljivim glasom, da je v jutro prvi sivi las na svojej glavi razodel. —

„Ako nij družega vzroka,“ odvrne mu na to žena, težko vzdržujoč se smeha, „tedaj smeš popolnoma miren biti. Jaz sem uže pred enim mesecem več nego tri take lasi na tvojej glavi zapazila, in ko bi jih danes hotela števati, našla bi jih gotovo še več, kar pa nič ne dé!“ —

To je zdaj imel gospod Ivanov za svojo čemernost in za slabo voljo! Vendar pa ta nij dolgo trajala. Počrnila mu jih sicer nij, ali s potolažbo je ljubezniva soproga vedela storiti, da si jih Ivanov nij več tako k sreč jemal, posebno ko je ona kot krivičnica dejala: da je pri oženjenem možu prvega sivega lasa vedno najbolj kriva — soproga.

Telefon ali daljnoglasnik.

Odkar je naravoznanstvo doseglo tako visoko stopinjo, vrši se ena iznajdba za drugo. Železnice in brzjavov so najvažnejši dokazi človeške bistroumnosti. Zato se devetnajsto stoletje

tudi imenuje stoletje železnic in brzjavov. Jedva so ti vdomačili se in postali tako rekoč potreba človeku, uže se čuje o novi iznajdbi, ki pozornost vseh izobraženih krogov na se

obrača in ki bo morebiti dosegla še ravno tako pomembo, kakor prvi dve. Jaz mislim na „telefon“; po slovenski — kakor „Novice“ pravijo — bi se reklo „daljeglasnik“.

Predno o njegovej sestavi spregovorim, zdi se mi treba opomniti na neke že iz fizike znane prikazni.

Fizika uči, da vse tisto, kar slišimo, zvok (Schall), je učinek posebnega trepetajočega gibanja, ki se imenuje tres (vibratio). In res, že na prvi pogled se vidi, da se trese brenčeča struna; ako udarimo ob zvon in potem rahlo položimo prst na njegov rob, čutimo prav dobro, da nek notranji trepet spremlja zvonjenje zvona, ki je sicer popolnoma miren. Zvok (glas, zvenk, pok, šum, drč) nam zrak vodi do ušes in ni treba vselej, da bi njegov vzrok, trepetajoče gibanje, z očesom videli; kajti uho je tako občutljiv organ, da zazna tres, katerega oko ne opazi z najboljšim drobnogledom. Zrak, ki zvenčeče telo obdaja, se po njem tako pripravi, da se trese z njim in njegovi tresaji se valovito razširjajo do naših ušes. Ako je tedaj mogoče narediti v enem kraju ravno tak tres, ravno take zvočne valove, kakor so bili v drugem narejeni, potem se mora v obeh krajih enak glas slišati. Samo ob sebi se razume, da valovi morajo prav v vsem enaki biti, ker od tega odvisi polnost, visokost in kakovost glasu.

Trepetajoče gibanje se delom katerega telesa lahko podeli na različen način; celo z magnetizmom se da vplivati n. pr. na železno ploščo, da izvalimo zvok iz nje. Z očesom ne bomo videli, da se trese, ali orodje lahko napravimo, po katerem tres kot zvok do ušes pride.

To je skušal že l. 1837. Reiss v Friedrichsdorfu pri Heimbürgu. Ali njegov stroj je bil tako pomanjkljiv, da ni mogel obrniti z njim resne pozornosti na se. Za njim je delal poskuse Page o galvanicnem zvoku železne plošče in za tem fiziki Wheatstone, Wertheim, Marian. De la Rive in Henry. Njihove skušnje je uporabil frankfurtski nadučitelj Reiss, ki je l. 1860. sestavil stroj, s katerim je bilo mogoče glas v daljne kraje voditi.

Njegov daljnoglasnik je obstajal iz skrinjice, prepete s kožo, ki se je tresla, ako je kdo v skrinjico govoril. Na koži je bila ploščica platine, koja je z gibanjem sem in tja kolobar električnega toka pretrgavala in zopet sklepala. Kolobar je vodil skozi svitek žice (dratú), s katero je bil ovit mal železen valjar. Električni tok, dokler je teklo po svitku, je železni valjar magnetoval in za malo raztegnil, in potem, ko je tok prenehal, magnetizem minil, se je valjarček zopet skrčil. Te spremembe, ktere so se prav hitro ena za drugo vrstile, so vzrokovale glas, ki je bil po številu zvočnih valov onemu enak, ki je bil v skrinjici narejen. — Na ta način preneseni glas je bil tedaj po visokosti prvotnemu enak, ali druge lastnosti ni imel nobene; zato je dajal stroj tak glas od sebe, kakor kaka otročja trobenta.

Ko se je enkrat tako daleč prišlo, potem ni manjkalo učenjakov, ki so iznajdbo vzboljševali. Ali držali so se vsi Reiss-ovega načela, da se mora mal železen valjar po galvanizmu magnetovati in razmagnetovati, raztezati in krčiti.

Magister Delacour, podravnatelj meteorološkega zavoda v Kopen-

hagenu, je uže pred nekolikimi leti obrnil pozornost na se sè svojim „phonotelegraphom“ (zvokodaljepisom), s katerim je poskuse delal na veliko daljavo.

Njegova iznajdba obstoji iz dveh magnetov, med katerima zvenulja (Stimm-gabel) stoji. Kadar se kolobar električnega toka pretrga ali sklene, se začne zvenulja tresti, kar učini, da zveni.

Na Angležkem si je pridobil Cromwell Varley posebne zasluge za daljnoglasništvo. Za to misel ga je navdušil v zadnji svetovni razstavi v Philadelphiji razpostavljeni daljnoglasnik. Njegov stroj je bil razpostavljen pred nekaterimi meseci v Queenskem gledišči v Londonu. Kakor so „Times“ pisale, je dajalec združen z gostilnikom (condensator), ki dohaja-joče glasove krepi. Na ta način se sicer dobro sliši, aliakovost glasu ne ostane ista. Še bolj sestavljen je dajalec. On obstoji iz toliko zvenulj, kolikor jih je za kak navaden napev treba. Vsaka zvenulja je v zvezi z magnetom, ki svojo moč po električnej bateriji dobiva. Pretrgavanje in sklepanje kolobara električnega toka učini tres vseh zvenulj, kar s prva prav nebrano zveni; ali nobene glas pred v gostilnik ne pride, predno se s tipalcem kolobar med njim in dotično zvenuljo ne sklene, na kar se koj nje glas zasliši. Stroj v Queenskem gledišči je imel glasov za poldrugo oktavo in je imel tedaj dvanajst zvenulj.

Poskus s tem strojem ni ravno sijajno izpal. „Times“ so rekle, da na ta način telefona godba je naredila vtis, kakor bi zvenulje ne bile dobro vbrane, ker so bili nekateri glasovi skazeni, čemur seni čuditi, ako se pomisli, s

kako naglostjo so stroj stavili in kake zapreke so se gosp. Varleyu delale. Zato je opravičeno upanje, da se njegov stroj kmalu vzboljša.

Veliko popolnejši je stroj, ki ga je iznašel Amerikanec Elisha P. Gray v Chicagu, samo da se edino le za godbo rabiti da. Kar se dalje tiče, je bojè celo Bellovega prekosil. Grayovemu stroju pravijo Amerikanci „čutnik.“ On obstoji iz 16 podolga-stih, ozkih, otljih, lesenih kock, kobrov, kopičasto (konično) od kraja do srede vrstjenih. Med najmanjšima dvema, med srednjima, je magnet. Vse te kocke so združene z dvema palicama s pomočjo tiskalnih vijakov (Klemmschrauben), tako, da se lahko bolj ali menj nategnejo. To je dajalec. — Sprejemalec pa, iz kterega se godba v oddaljenem kraju sliši, je kakor kako donišče (Resonanzgehäuse), on je s pripravnim magnetom v zvezi. Sprejemalec ima nalogo, da od dajalca dohajajoče električne tresaje sprejema in jih v zvočne spreminja in krepi.

Prvi očitni poskusi s tem aparatom bili so v začetku preteklega leta. Prvi je bil 27. februarja med Chicagom in Milwaukee-om 137 kilometrov daleč, drugi je bil med Chicagom in Detroit-om, v državi Michigan, 457 km. daleč. Igrale so se na glasoviru prvič v Milwaukee-u, drugič v Detroitu za poslušalce v Chicagu Amerikancem priljubljene: „The last Rose,“ „the sweet Bye and bye“. „Home sweet Home“: samo ob sebi se razume, da tudi narodni „Yankee Doodle“ ni bil pozabljen. Poslušalci s početka niso mogli ničesa razločnega slišati, ali polagoma so postajali glasovi polnejši in krepkejši in kmalu se je slišalo tako dobro in na tanko, kakor bi bil kdo sviral v sosednjem

sobi. — 2. aprila p. l. je bil koncert na Grayev stroj v New-Yorku v Steinway-Hall-i. Igralec, znan umetnik na glasoviru, je igral v Philadelphiji in prejel z njim tudi gosp. Elisha P. Gray navdušeno priznanje od New-Yorčanov.

Ali nobeden do sedaj omenjenih daljnoglasnikov ne more se meriti z Bellovim. Vsi drugi so jako umetne sestave, akoravno se istega načela drže kakor Bellov, in so samo za godbo pripravi, med tem ko ta vkljuba temu, da je tako priprost, vsake vrste zvoke sprejema in v daljne kraje vodi. — Profesor Aleksander Graham Bell je še mlad mož, po rojstvu Škotec, in se je pred nekolikimi leti v Ameriko izselil; on predava na vseučilišču v Bostonu o „fiziologiji glasu“ in je bojè veliko kasneje začel pečati se z daljnoglasništvom nego Gray. Na to misel je prišel po Rajssovej iznajdbi, ki so jo imeli v naravoznanskih zavodih samo za zanimivo igračo. Svoje poskušnje je začel l. 1873 na tri kilometre dolgi potezi med Bostonom in Cambridgeom; l. 1875 si je kupil patent; 9. oktobra l. 1876. so bile prve javne poskušnje pred pričami. Navadno govorjenje iz Cambridgea se je v Bostonu popolnoma razumevalo.

Drugi poskus je bil na potezi Boston — Portland-Salem, 200 angl. milj daleč. Tudi tu se je izkazal njegov stroj; celo glasovi različnih oseb so se spoznavali. Govorjenje, petje, živžiganje, smeh, rokoplesk, sviranje na gosli — vse se je razumevalo. Poznejše poskušnje v večo daljavo so tudi dobro izpale.

12. februarja pret. l. je prof. Bell v Salemu pred učenjaki razlagal svojo iznajdbo. Pri tej priložnosti je imel tudi kratke ogovore po daljnoglasniku v Boston, ktere so tamošnji poslušali

z gromovitim „cheer“ in rokopleskom pozdravili, kar se je zopet v Salem slišalo.

A. G. Bellova iznajdba je najprostejša pa tudi najboljša izpeljava Reissove ideje. S prva se je Bell posluževal električne baterije, ktero je pozneje z močnim magnetom zamenil. Okrogel, 14 cm. dolg, 1 dober cm. debel kos magnetovanega jekla opravlja to službo. Na koncu magneta je košček okroglega mehkega železa, okoli kterega je kake 2000 krat ovit svitek prav drobno sè svilo povite žice (dratu). Ta svitek se imenuje spiraljka. Pod spiraljko pa je tanka železna plošča, kakih 8 cm. široka. Vse to je v lesenem, glediščnemu kukalu nekoliko podobnem obojčeku, s katerim je združen tudi „dulec“ (Mundstück), ki vodi zvočne valove na ploščo ali od nje na uho. Dajalec in sprejemalec sta popolnoma enaka; zato se skozi dulec lahko govori ali posluša, kakor je treba. Človeški glas, prenesen po daljnoglasniku, pride do ušes poslušalca, kakor bi kdo iz podzemlske kleti ali iz trebuha govoril.

Kakor znano, se svobodni magnetizem v stalnem magnetu (kar je pri daljnoglasniku magnetovano jeklo) spreminja, ako se eni ali obema konicama (poloma) kos železa približa ali oddalji; tudi je znano, da ima mehko železo lastnost, magnetizem naglo sprejemati in ravno tako naglo zopet izgubljati. Iz tega razloga je na konici magnetovanega jekla valjast košček mehkega železa. — „Približevanje in oddaljevanje železa v obsežju magneta (t. j. kamor njegova moč seže) — pravi prof. A. G. Bell — učinja v svitku žice, s ktero je mehko železo ovito, navodni tok (Inductionsstrom), čegar trajanje se popolnoma vjema z

onim približevanjem in oddaljevanjem. Ako se tedaj tanka železna plošča, s tem da naš glas v njo leti, tresti začne, povzročimo v svitku žice, v spiralki, električne tresaje, ki se z zvočnimi tresaji popolnoma vjemajo. Oba konca spiralkje sta združena s potezo, iz dveh ločenih žic obstoječo; na ta način se morajo električni tresaji razširiti do konca poteze, kjer se. napeljeni po ravno takem stroju, kakor je dajalec, zopet v zračne valove spremene.“

Kakoršen koli zvok tedaj do tanke železne plošče pride, vsak učini, da se začne tresti; učinek tresajev je navedeni tok ali električni tresaj v spiralki. Iz nje se širijo do sprejemalca, pridejo v njegovo spiralko in magnetujejo valjarček mehkega železa; ta učini, da se železna plošča začne tresti in tresaji pridejo s pomočjo zraka kot zvok nam na uho.

Zgoraj je bilo omenjeno, da poteza, črta, po kateri se govori, obstoji iz dveh ločenih žic, ki ste s koncema spiralkje zvezani: po enej hodi električni tok v oddaljeni kraj, po drugej se vrača. Na ta način je kolobar elektrinega toka sklenjen. Pa tudi ena žica zadostuje za razgovarjanje po daljnoglasniku, ako se namreč pri dajalcu eden in pri sprejemalcu drugi iz spiralkje vodeči konec z zemljo zveže, kajti zemlja je dobro vodilo. V ta namn se zakoplje v obeh krajih v vlažno zemljo precej velika bakrena ploščica, katerej se konec žice priveže in potem zemlja sama vodi električni tok nazaj. Samo po sebi se razum, da poteza mora povsod dobro osebjevati (isolirana) biti, ker tok sicer svojo moč izgubi, predno do sprejemalca ride.

A.G. Bellov stroj je jako razširjen rad njegove vsestranske rabljivi-

vosti, priproste sestave in nizke cene. S prva je veljal pri nas en sprejemalec in dajalec 30 gl., sedaj se že dobi po 5 do 6 gl. V velikih gostilnah, tovarnah, obširnih pisarnah bo kmalu, kjer že ni, spodrnil tako imenovane „hišne brzojave.“ V New-Yorku samem je že nad 600 daljnoglasnikov v rabi zasobnih podjetij in v vsej Ameriki bojé okolo 5000. Tudi na Angležkem ga je že vpeljal dr. Förster v premogovih rudah Saint-Austalskih, kjer ga ne vedo prehvaliti. Na Nemškem, kjer so vse poskušnje z njim sijajno izpale, je celo v državno službo vveden in brzojavnim uradom podredjen. V uradnem oglasniku 28. nov. l. 1877, št. 69. je priobčen začasni opravilnik.

Tudi pri nas v Avstriji so bili že javni poskusi z Bellovim strojem, zlasti na Dunaju in pred dvema mesecema na brzojavski potezi Gradec — Maribor — Celovec, kjer se je dobro izkazal. Graška tovarna za plinovo svečavo občuje se svojo pisarno sredi mesta po daljnoglasniku, ki sedaj namestuje brzojavni kazalec. Ako je častnikom verjeti, so jih na Bolgarskem Rusi celo v vojno službo vpeljali; zlasti predstražam izvrstno služijo.

Kot posebnost omenim še, da je bil koncema pretečenega leta v Ameriki med Montréalom in New-Yorkom, 10 angl. milj. daleč, poskus s petimi Bellovimi daljnoglasniki. V Montréalu so peli štirji pevci vsak na en stroj in enega je rabil igralec na glasovir; poslušalci so bili v New-Yorku in so prav dobro slišali četverospjev s spremljevanjem na glasoviru ter pravijo, da se je po daljnoglasniku izgubila celo trdost nekterih glasov.

O prihodnosti Reiss-Bellove iznajdbe se ne da še mnogo proroko-

vati. Prof. Dr. Girschner v Kolbergu jako malo pričakuje od daljnoglasnika. On pravi: „Po tresajih tanke železne ploščice dajalčeve prouzročeni električni tok učini, da se trese tudi pri sprejemalcu železna ploščica. Ta zopet učini električni tok tretje vrste i. t. d. Iz tega sledi, da govorjenje po daljnoglasniku je mogoče samo takrat, kadar sta dajalec in sprejemalec tako daleč narazen, da se more računati hitrost električnega toka tija in nazaj samo za en hip t. j. kadar se učinek in protiučinek strneta. Sledeči račun za izgled. Po francozkem fiziku Fizeau iznaša hitrost električnega toka v bakreni žici 16.000 zemljepisnih milj v sekundi; za eno miljo tedaj potrebuje $\frac{1}{16000}$ sekunde, ali 160 milj $\frac{1}{100}$ sekunde. Mislimo si en glas, ki ima 300 tresajev v sekundi (glas A navadnih zvenulj jih ima 335); z njim poje kdo v daljnoglasnik na potezi 80 milj dolgi; tok tija in nazaj potrebuje ravno $\frac{1}{100}$ sekunde, med tem časom se je pa ploščica ravno trikrat stresla, ker en tresaj $\frac{1}{100}$ sekunde trpi. V tem slučaju bi se glas, ki 300 tresajev potrebuje, na tanko slišati moral; glas A pa, ki 335 tresajev rabi, bi bil uže skazen na tako dolgej potezi.“ — Daljnoglasnik bi tedaj bil samo za kratke poteze. Morebiti bo iznašel kdo še primeren prenos (translation) po tistem načelu, kakor je pri brzozavu v porabi; potem ta ugovor ne bi veljal. Porabljivost Bellova in vseh enakih strojev ovira tudi občutljivost daljnoglasniških potez

nasproti ozračnej elektriki in sosednjim v enakej službi stoječim žicam. Ali ko bi se tudi to odstraniti dalo, bi daljnoglasnik vendar težko mogel nadomestovati brzozav; uže zavoljo odgovornosti in zanesljivosti posluha bi bil namreč uradnik primoran, kar je slišal, ponoviti onemu, ki je pred narekoval. In veliko menj časa se rabi za brzozavljanje, nego ga je treba za narekovanje in ponavljanje! Poleg tega je pa še pomisliti, kaka zmešnjava bi nastala z narekovanjem v različnih mnogim neznanih jezikih; daljnoglasniški uradniki bi prav živo potrebovali sv. duha, kakor nekaj apostoli v podobni gorečih jezikov, da bi znali vse govore sveta.

Dvomiti ni, da se bo kmalu posrečilo vse zapreke odstraniti, ker to nikakor niso več nego one, ki jih je imel svoje dni brzozav premagati. Račun doveden sem samo, kake mednarodne jezikoslovne spake bo porodila ta inajdba, kadar se v življenje vvede. To je bil telegraf vpeljan, se je imenovalo to, kar se je brzozajilo: „depêche e-legraphique“, brzozavska poslanica. Na enkrat je palo nekemu Amerikaru, E. P. Smithu iz Rochestra, v glvo, da je to preokoren izraz in je pedlagal v časnikih, naj se rabi „elegramm“, kar se je tudi splošno prejelo ukljubu dokazovanju jezikelovcev in same grške vlade, da i se imelo reči „telegrafém“ (τελεγραφημα) kakor Grki še dandanes pravijo.

M. J. Koalj.

Črtice o Bolgarih.

(Dalje.)

V vseh velikih trgoviščih bolgarske zemlje, kakor n. pr. v Sredecu (Sofija), v Plovdivu (Philippopol), v Drinopolju (Adrianopol), v Prizrenu, Trnovu, Svištovu, Slivnu i. t. d. je Bolgar glavni in prvi mestni trgovec. Tudi Carigrad, največe trgovsko mesto v vztočnej Evropi, šteje najmanj desetino bolgarskega prebivalstva. Isto tako tudi v Bukareštu, kakor tudi v glavnih pridonavskih mestih, kakor n. pr. Nikopolju, Ruščuku, Dristi, Brajli, Galacu i. t. d., je velik del trgovine v bolgarskih rokah. V Bukareštu so najznaminitejše trgovske firme bolgarske, namreč firme Mustakov, Genovič, Nenovič, a ti možje niso samo bogataši, ampak tudi sploh izobraženi in delujoči narodnjaki. Pa ne samo na lastnej bolgarskej zemlji, temveč tudi v Solunu, Enosu in daleč zvenaj vztočnih krajev nahajajo se posamezni znameniti trgovci bolgarskega plemena. Trditi se tedaj sme, da Bolgar nij samo sposoben za trgovino, ampak da on to tudi dejanski kot kapitalist dokazuje. V obče tedaj nikdo Bolgaru trgovinskega duha odrekati ne more.

Tudi obrtnost je na domačej zemlji, in to skoro izključivo, v bolgarskih rokah. Pri svetovnej razstavi v Beču bile so glavne tkanine, ki so nosile turške naslove, izdelek marljivih Bolgark, ukusne po svojem risanju kakor tudi po solidnem izdelanju. Ne menj odlični so izdelki iz ocla in drugih kovin, ktere se v Gabrovu izdelujejo. (Gabrovo na severnej strani Balkana je v slednjej vojski žalibog z večine razrušeno bilo.)

Priznani so po vsem balkanskem poluotoku Bolgari kot izvrstni vrtnarji, ki svojo umetnost kot nekako blago daleč iz svoje domovine izvažajo, namreč v Valahijo, Srbijo in južno Ogersko. Zavoljo tega nekteri Bolgare kateksohen „vrtnarje“ imenujejo. Vendar bi to znamovanje pretesno bilo; kajti vrtnarstvo je tako rekoč cvet zemljedelstva in zato si je ono brez zemljedelstva sploh težko misliti. Očividci tudi potrjujejo, da so Bolgari izborni obdelovalci polja.

Spretnost Bolgarov se pokazuje tudi pri drugih delih. Makenzie pripoveduje, ko se je prva železnica na bolgarskem zidala, pokazali so bolgarski delavci v kratkem času tako razumnost in izurjenost pri delu, da so vse druge tovariše nadkrilili in so angleški inženirji željo izrekli, nektere mladenče na Angleško poslati, ker so upali, da se bodo tam v tehniki na posebni način izučiti dali. Sploh so vsi fabriški podvzetniki na Bolgarskem enoglasno izraževali mnenje, da ima bolgarski delavec čisto posebno nadarjenost, namen in način vsakega dela izvrstno pojmiti in izvrševati. Vsled tega je pri potovalcih gledé delavnosti enoglasna sodba ta, da je Bolgar k vsekemu, prostemu kakor sestavljenemu delu kakor navlaš vstvarjen, da na balkanskem poluotoku Bolgarin v eminentnem smislu predstavlja delavno moč.

Tudi na polju duševne delavnosti isti Bolgar pokazuje enake sposobnosti. Bolgarsko šolstvo, prostovoljni stvor bolgarskega naroda samega, stoji povsod, kjer je ovedeno, na stopinji evró-

pejske izobraženosti, tako glede sposobnosti učiteljstva, kakor tudi učnih sredstev in mladine. V tem oziru obstoji živo tekmovanje med premožnejšimi zasobniki. Pri pomanjkanju viših učiteljskih pripravnišč pošiljajo se sposobni mladenči v evropejski zapad, večidel na Nemško, da se tam seznanijo z napredki modernega uka in se potem v domačiji nastavljajo za učitelje. Tudi ženskih učiteljišč po Bolgarskem ne manjka, ustrojenih po evropejskih nazorih in z izvrstnim uspehom delujočih. Že važnost takih zavodov samih na sebi svedoči veliko

duševno sposobnost bolgarskega naroda kar indirektno tudi turška besnost potrjuje, s katero so pri slednjem zatiranju Bolgarov posebno učitelje in učiteljice preganjali in mučili, sluteč po pravici, da bi duševna svoboda bolgarska lahko postala predhodnica državopravnega oproščenja. Komur je ta trinoški čin Turkov znan, ta ne bode in ne more tajiti, da je bolgarski um k učenju in izobraženju posebno nagnen, kar je zopet glasna priča duševne nadarjenosti tega naroda.

J. Pajk.

(Dalje pride.)

Pravda o šestomeru.

Spisal Fr. Levec v Ljubljani 1878.

To je naslov knjižice, 42 str. obsezaajoče. Ako me prašate, kaj obsega ta knjižica, pridem v zadrego s pravim odgovorom. Človek bi menil, da je „šestomer“ — ki je rolo proklicanega „apostrofa“ prevzel — glavni nje predmet, ali če jo le nekoliko bližje pogleda, brž zapazi, da le méri na poštenje urednika temu listu. Pa ne samo mož, tudi žena, celó enoletni otrok, sploh vsa obitelj urednikova služi pisatelju za tarčo najsurovejših napadov, takih, ki jih menda malo šteje ktera bodi literatura. In kdo je pisatelj teh surovostij in fakinskih napadov? — Javni učitelj (!) mladine, realski profesor Fr. Levec v Ljubljani. Imenik navadnih psov mu je bil presiromašen; vzel je na ženialni (!) način živalska imena: „žaba“, „osel“, „eucek“, „dehór“ i. t. d. na písodo, da svoje duhovite misli popolnoma izrazi. In zakaj vse to? — Ker je J. P. drugih metričnih nazorov nego L.

Pri nečednosti sredstev, kojih se L. poslužuje, in pri očividnej šibkosti dokazovanij, s kterimi se on muči, bilo bi odveč, na L.—čeve nedostojne napade odgovarjati. Ali pomisliti mi je bilo dvojje: prvič, da so vendar ljudje, kterim škandali v literaturi imponujejo in ki vse verujejo, kar se odločno ne preklicuje; drugič, ker je namen pisateljev preočit: strup obrekovanja ulivati v osrčja slov. čitateljstva, in mu podajati krivih pojmov o moje osebi in mojem delovanju. Nekterim je tudi treba stvar, za katero je prav za prav boj, še enkrat razjasniti. Pred vsem drugim pa je treba Levca v one meje dostojnosti in resničnosti zavriniti, kterih nikdo ne sme brez kaznovanja prekoračiti, niti v privatnem, niti v literarnem življenju.

Zato bodem najpreje o stvari samej, o šestomeru, potem pak o osebnih napadih na mene in mojo rodbino odgovarjal.

I.
Kakor znano, odgovoril sem jaz v „Zori“ l. 1876. Levcu gledé šestomera na precej odločni način ter na sum deval njegove izreke gledé načina, kako je Koseski rabil daktilični šestomer.

Teorijo šestomera sem precej na drobno razlagal v Zori l. 1877 št. 1 in 2. Vsaka metrična knjiga, mnogo lat. gramatik in drugih knjig razlaga lastnosti daktilične mére in stvar res nij in ne more kakova biti učena skrivnost biti!

Vendar je L. ménil nekovo tako skrivnost najti, trdeč, da „Koseski zareze katatritontrochaion ne zna. Temu nasproti sem jaz trdil, da to nij istina, da se pri Koseskem ta cezura (ženska v tretjej meri) tudi nahaja; kajti je v enem in istem šestoméru lahko po dvojje glavnih cezur, ako ste sploh obé ob enem mogoči.

V takem smislu sem govoril v „Zori“ l. 76. str. 391. pišoč: „Ako se bode g. L. s tem izgovarjal, da cezura „katatriton“ na rečenih mestih sama ne stoji, nego da je spremlja-joča jo hepththemimeres glavna cezura, tedaj mu uže naprej odvrnem: pri starih klasikih je lahko po več glavnih cezur v enem in istem heksametu; nijedna ne izključuje druge, in tudi Koseski je takó delal.“ — In v „Zori“ l. 1877, kjer teorijo daktiličnega heksametra kakor vsaj menim, na dovolj jasni način razlagam, ponavljam isto, kar sem ravno navedel, pišoč stran 27: „Vendar bi bilo celó krivo meniti, kakor da se omenjene tri cezure (namr. penthemimeres, katatriton-trohaion in hepththemimeres) vedno morajo po same v heksametrih rabiti. Ne samó, da so stari in novi klasiki prav radi po dvoje cezur vzpored

rabili, ampak trditi se sme, da je skoro več lepih heksametrov z dvema nego z eno onih cezur najti. . . . Da! čem več cezur v heksametru, tem več življenja in gibčnosti biva v njem. Baš v združevanju cezur se vidi različnost in odličnost raznih heksametrov.“

Ali ktera teh cezur je „glavna“ „glavna“ praša L. ? — Dostikrat to določuje kakovo znamenje (n. pr. vejica), včasih vrsta besed (n. pr. predlogi, prilogi, kateri se naj združujejo s samostavnikom). nekoč pa tudi zgolj samovolja (à la Levec), ktera je „glavna“ cezura. Naj mi kdo pameten in veljaven vzrok pové, zakaj bi v vrstici:

Združiti tedaj k posvetu na hip vojaške Ahajce morala baš hephthemimeres (na hip) „glavna“ cesura biti, kakor to L. st. 5 takó pozitivno trdi? — Vem dobro, da nekoji učitelji baš v tem oziru radi „suhega konjička“ jezdarijo, tirjajoč od učencev, naj jim vzrokov baš te in te „glavne“ cezure navedejo. — Po mojem mnenju pa naj se ime „glavna“ cez. onim zarezam daje, brez katerih nij pravilnega šestomera. Take pa so penthem., katatriton in hephthem.

Prazno je torej tisto lovljenje „glavnih“ (po L.) cezur pri Koseškem; dosti, ako rečem: da so tudi ženske cezure pri njem pa združene z možkimi, kar istim vrsticam gledé lepoglasja gotovo ne škoduje. L. je tedaj pravdo o nečem začel, česar jaz nisem trdil. Jaz sem odločno in jasno pisal (str. 391 Zor. I. 76): „da je neresnično L—čevotrijenje, češ, da K. cezure ne pozna; nego fakta kaže, da jo je Kos. tudi rabil.“ Ta tudi kaže da jaz na ono „glavno“ ne devam v L—čevem, nego svojem smislu naglas, in če je L. hotel

mene prav razumeti, imel je priliko isti moj smisel tudi iz moje razprave v Zor. I. 77 str. 10 posneti, kjer vse one tri cezure, brez kojih heksameter biti ne sme, „glavne“ imenujem: „Izmed zarez so najimenitnejše tri, katere se zato glavne cezure imenujejo.“ Kdaj in ktera teh bi v družbi z drugo baš „glavna“ bila, o tem ne govorim; to prepuščam profesorskim učenim razsodbam, s katerimi se verzu nič ne vzamepa tudi nič ne dodá, ker je prepogostoma pusti lov na mušice.

Čudno je pri Levčevem povzdigovanju Koseskega kot metrikarja, da je ta stari poštení naš pesnik vendar le pri Levcu v čast stopil! Komur se Koseskega verzi lepi zdé, ta ima zares čudovit okus, katerega mu ne zavidam. Potem je tudi vse eno, ali imajo besede še kaj smisla ali ne, ali slovnica v poeziji še kaj velja ali ne. Meni se kakor v vsem, takó tudi v metričnem oziru Koseski čudna avtoriteta vidi. Rabil je penthem., rabil hephthem., le katatriton sám o ne bi bil hotel rabiti! Zakaj ne, čemu ne, iz kakega vzroka ne? — Ali z Levčevega ne? Baš te „razloge“ je vredno preiskavati!

Levec piše (str. 32): „Če ima šestomer samo žensko zarezo ‚katatritontrochaion‘ potem šestomer izgubi celoto, ker se razvali v dve nezvezani do malega (vendar-le!) jednaki polovici; kajti obé se zvršavate s trohajem.“ — Strašno resnično, da bi onega pristavka „do malega“ ne bilo! Jaz sem lastnosti cezure katatriton na istem mestu (v Zori I. 1877 str. 26) razložil. Nij istina, da nij potem nikake z veze med obema deloma. Zvezo dela ista thezis, kakor pri penthem. Ko bi Levčev razlog pravi bil, tedaj bi

zares čudo bilo, da ga stari klas. metriki ne bi bili zapazili in se one cezure celoma izogibali, česar pa niso storili. Hočejo li naši metriki tam zapreke iskati, kjer nikakih nij? Ali hočejo oni tu novih pravil postavljati, kakova starim klasikom niso niti na pamet prišla? To je samo in jedino samovolja, brez razloga, brez temelja, brez vzgleda starih, in v resnici si takih zaprek niso ni Grki, ni Latini (njih posnemovalci, med temi strogi Horac) niti Nemci stavili, temveč katatriton tudi samo rabili. Koseski je tu ravnal z razlogov meni neznanih (menda, ker je penthem. najnavadnejša ali ker mu je osebno tako ugajalo?). Vzrokov, zakaj bi se drugi slovenski pisatelji baš v tem oziru po svojih prednikih ravnati morali, nij nikakoršnih, in prav je storil Jos. Cimperman, da si takih cokelj nij obuval, temveč prosto klasike drugih narodov posnemal v prekrasnih svojih „kalejdoskopih“, v katerih prav dostikrat katatriton sám o rabi, n. pr.

Ljubil sem krasno dekletce in vdana mi bila je ona.

Več primerov (iz grš. lat. nemš. slov.) najdeš v mojej razpravi „Zor.“ 77, str. 26.

Proti temu omejenju gledé cezur treba slovesen protest vložiti, ker ono izvira iz jalove samovolje, ktere naj bi se slov. metrikarji klanjali!!

„Das ist des Pudels Kern“, — klanjali naj bi se vsi temu, kar eden ali drugi Levčevec iznajde, pa potem kot pravilo v svet razglašuje! Tu je vzrok prepira, v tem grmu leži zajec! Pajk stare klasike više ceni v metriki nego naše vse, ne klanja se novim bogovom. Odtod vihra! Ali niti enostranost Koseskega niti šepavi nauki

Levčeve metrike ne bodo me uporili.

Frei will ich sein im Denken und im Dichten;
Im Handeln schränkt die Welt genug uns ein!

II.

„Le style c'est l'homme“, pravi Buffon. „Po petju ptico, po besedah človeka spoznaš“, pravi slov. prigovor. Iz kogar ust ne prihaja drugo nego robata in surova psotka, od tega nij izobraženosti in omikanosti pričakovati. Kakošna mora tedaj Levčeva omikanost biti, ki take nezaslišane psotke spušča na mene? To se sodi samo po sebi. Njegovo neotesano pero podaje nam pravi ključ k duševnej notranjosti tega človeka. Ta notranjost pa nij vabilna; kaže nam temveč gnjusno zmes surovega čustva in odurnega mišljenja. In takó piše **odgojitelj mladine!** Gotovo morajo pojmi tega človeka o tem, kar je dostojno in kar nedostojno, čudežni biti. In takšen „profesor“ stoji pred šolskimi klopmi in odgojuje mladež! Očito je, da on sodi temveč za pastirja. Obžalovanja vredni pa so mladenči, ki takemu profesorju pridejo v pest. Kaj se morejo od takega pastirja naučiti? — Omike in olike gotovo ne!

Kdor vé, o čem je prav za prav „pravda“ in na kaki način sem jo jaz v „Zori“ proti Levcu vodil, ta se bode čudé prašal: Kaj ima v tej stvari osebno in privatno življenje moje, posebno pa moje žene in — risum teneatis? — mojega sinka opraviť? Kje je zveza med temi osebami in med predmetom prepira? Kaj more Levčev končni namen biti?

Na vse to pisatelj indirektno sam odgovarja v „Predgovoru“, kjer piše,

da „spis priobčuje neizpremenjen takó, kakor ga je spisal uže malo ne, pred jednim letom v prvem ognji (lep „ogenj“ ta!) in v prvej — nejevolji; baš zategadelj so nekatere postranske drobnosti v njem zastarele (sic!).“

V teh besedah priznava tedaj Levec očito, da je to knjižuro spisal v jezi in s strastjo! Strast mu je tiščala pero v roke, in ker je videl, da z drugimi dokazi proti meni ne zmore, pribegnil je k ogrjevanju moje osebe in moje obitelji. Ali je tako pisanje pošteno, o katerem je po preteku enega leta Levcu lastni razum očital, da je ono v strasti pisano? Oni dostavek pa, ki je temu strastnemu spisu prilepljen, znovič spričuje, da niso blagi nameni ali pa resnicoljubnost, na katero se L. v istem „Predgovoru“ sklicuje, narekovali besed temu pamfletu, nego da je ta knjižura preudarjeni napad na mojo osebo, izveden v kompaniji dveh ali več „lepih duš“, katerih namen je: meni ime in osebno poštenje jemati, grditi in opsovati mojo osebo in obitelj. A tako delo se mej svetom imenuje **pobalinsko, lópovsko** dejanje.

V dosego tega nepoštenega namena se je posluževalo v Ljubljani, uže predno je knjižura kot taka svetlo zagledala, eno najpodlejših sredstev, izmislek duševne propalosti te kompanije. Razdajale so se namreč uže početkoma januarja meseca pojedine pole po razredih ljubljanske gimnazije z odločnim namenom, v neizkušena srca mladine strup natolcovanja in obrekovanja ucepljati ter proti meni ščuvati. A ne samo to; tudi eden učitelj tamošnje gimnazije se je našel, ki je služil temu pobalinskemu delu za orodje. Ta učitelj je namreč

to „pravdo“ v nekem razredu više gimnazije, ktereга številko za zdaj zamolčim, uže davno razlagal. V kakem smislu, nij težko uganiti. Agitacija, pravi komplot je tedaj bil uže pripravljen, davno pred objavljenjem te knjižure. „Kabála“ pa je že trajala eno celo leto, med kojim je Levec vsvo svojo „učenost“ na edinih teh 42 stranij psovč obračal. Eno leto Levčevega „cveta“, in tak „sad“! To „delo“ kaže dovolj, „kakovega duha sin“ je Levec! Gotovo je mej tem vsaj sto-krat Šiško in petdesetkrat gorenjsko ostran prehodil, da bi si več „korenitih“ domačih psovč in duhovitih primkov za knjižuro nabral. To znači d u š e v n o delavnost tega človeka, kteremu je „argumentum ad hominem“ — dokaz in izmišljevanje psovč — viša modrost.

Preveč imam spoštovanja do slov. občinstva, da bi vseh pojedinih, skoz in skoz lažnjivih, primišljenih in na dravnost podlih napadov Levčeve knjižure omenjal. Dosti bodi, ako se omejujem za zdaj samó na nekoje, da njih zavrženost svetu pojasnim.

Najprvi greh, ktereга me dolži Levčeva moralična visokost, je, da sem lastnik „tiskarne“. Odslej je tedaj po Levčevih nazorih greh, biti lastnik očesar sploh, tiskarne pa posebej. Dalje vhoče iznajdljivost Levčeva iztakniti, da jaz „vedno tolčem ob svojo mošno“ (sic: „mošno“ ne mošnje!). Povem mu, da „mošne“ sploh ne nosim, menj pa bi me mikalo prazno delo, po kakej takošnej mošnji „tolči“. Kaj bi s tem otolčenjem neki dosegal? Rad bi pa ona mesta v „Zori“ videl, iz kterih bi se moje tolčenje „ob mošno“ čulo. Gospod Levec, vi več čujete, nego navadni ljudje, ki tudi imajo nekaj besluha. Ste li menda vaši ušesi na ne-

kaki posebni, postavimo daljši način vstrojeni? — Tudi moji „izbrani spisi“ Levcu niso po godu! Kakó tudi? Izdal sem je, ne vprašavši Levca svetú, ali je smem izdati. Ali morem jaz kaj za tó, ako Levec doslej nij imel ničesar izdati, razve svoje duševno revše, to umazano knjižuro, ktero je leto dnij tlačil?

Smešna je ona sicer pomilovanja vredna oseba prof. V. K., kteri v tej knjižuri sluje kot nekov „verkanntes Genie“, kteremu bi jaz bil „dobre šestomére“ pokvaril! Koliko se temu v mrak anonymiteta skritemu ljubljanskemu profesorju slave poje, a kaj imamo tolikega od njega, kje so sledovi njegovega uma? — „Ali niste V. K.-ju dobrih šestomerov pokvarili?“ — Žalibog za V. K.: pri najboljše volji nij bilo kaj v onih šestomerih pokvarjati, temveč samo vzboljševati. Da pa je iz skažene suknje teže dobro suknjo prekrojiti nego iz celega sukna jo prirezati, vsakdo ve. Kaj takega se je tudi meni prigodilo. Hinc illae lacrumae! Tu imate zdaj odgovor, ktereга preje iz spoštovanja do g. V. K.-ja nisem dal, zdaj pa sem prisiljen dati ga. Vsakako je škoda za g. V. K., da svojo izgubljeno stvar še vrh tega tako slabemu zagovorniku izročá, kakor je Levec.

Ako me Levec moje ugodne sodbe o njegovih poezijah v I. „Zvonu“ spomina, ima on podobna čuvstva, kakor da bi ga kdo njegovih (precej številnih) mladostnih ljubeznij in znanstev spominal. Kar sem o I. Zvonu sploh in o njegovih pesnih posebej pisal, nikakor nij oprostno pismo za poznejše „kozolce“, ktere sedanji „Zvon“ in Levec v njem „prekopicuje“. Koliko je Levec mej tem časom, kar je v prvem „Zvonu“ peval, do izdanja svoje umazane knji-

žure, katero je „Pravdo“ krstil, pisaril, to je svetu do zdaj še tajnost. Zato pa v literarnih rečeh vendar govori kakor nekakov „gospod orakelj“. Ko bi bil Levec, recimo n. pr. kakov list izdajal, vedel bi iz lastne izkušnje, kakó težko je vseh in vsakršnih zmot izogibati se. Ko bi uredniki to zamogli, kar namerjavajo, gotovo bi njih listi bili sama klasična dela. Ali tega se nij bati, kdor naše razmere po Slovenskem pozná. Kaj se je n. pr. od oživiljenega „Zvona“ pričakovalo — Levec mu je bil prorok predhodnik in oznanovalec, vsaj v Ljubljani in v Šiški, — in kaj prihaja v resnici na dan? Volje in zmožnosti gotovo nikdo ne odreka Stritarju, ali kaj je enega peresa moč! Da pri listih treba več močij, to dokazovati bi škoda bila. Zato nij težavno, iz katerega bodi javnega slovenskega lista izpisovati pogrškov in jih raztrobljevati v svet kot glavne grehe urednikov! Sámí Leveci bi bili dakako nezmotljivi! — kdor kaj takega verjame.

Kritika o „Tugoméru“ se v knjižuri zopet premleva. Jaz sem svoje mnenje o „T.“ na dosti jasen način izrekel, in nimam vzroka, preklicavati česa. Akoravno je ta tragedija „nemali poskus“ Jurčičev, vendar se pogrša v njej glavno dvoje: poetičnost in pa etična misel vsega. Da je ta tragedija domoljubna, o tem nij dvoma; da bi pa naslajevala in blažila čitatelja s kakoršno višo občno idejo, recimo etično, to tajim; pač pa vzbuja srd in strast, brez utolaženja in „čiščenja.“ O drugih pomanjkljivostih sem uže na drugem mestu dovolj povedal. Zategadelj „Tugomér“, nikakor nij dovršeno delo; k temu mu baš manjka glavnega.

Kar se Levčevega vtikanja v moje

domače, rodbinske zadeve tiče, je to stvar, ktera spada popolnoma v drug predel nego je literatura. Levčevo preiskovanje mojih domačih razmér je vdiranje skoz zaklenena vrata v kraje, ki so vsakej rodbini sveti. Tako vsiljevanje v okrog tujega ognjišča pa zaslučuje drugačno kritiko, nego se s peresom daje. Ali pa je bilo temu pri razpravljanju „šestoméra“ pravo mesto? Ali sem jaz kedaj Levču očital, kakošne barve lasi ima Levčevka, kako je z njeoliko in s podobnimi reči? Ali sem jaz Levčevko, kakor Levec mojo soprogo, zavračal v „kuhinja“, k mešanju „močnika“, k obračanju kuhlje in k obešanju „plenic“? „Svete domače tajnosti neso odmenjene trgu in cesti“, s temi lastnimi besedami surovi pobalin, ki je „Pravdi“ dostavek prilepil, sam sebe pobija. Ta oddelek, prihajajoč od Levčevega kompanjona, prelamlje vse običaje in šege, kar jih je izobraženi svet v rodbinskem in družbenskem oziru vvel. Isti nesnažnik, katerega roka diši po umazanej dotiki z bežniškimi in pijančevskimi mizami, drza se govoriti o dolžnostih in vrednostih moje soproge, on, ki ženstvo poznava tam, kjer je zrak s pokvarjenim vinskim cvetom napolnjen! Za ljudi take baže, ki izkušavajo poštene žene pred svetom skruniti, je pravi odgovor — knut.

Ne sam od sebe, tudi ne drage volje, ali prisiljen moram na tem mestu čast svoje soproge očito braniti. Da je ona iz izobražene čestite rodbine, vé Levec bolj nego marsikdo. Kakó je ona slovenska patriotinja postala, koliko se je za slovensko reč trudila in učila, vé isti Levec natanje nego jaz. Niso jej talenta odrekli za pisateljico najboljši možje, ki so imeli pri-

liko poznavati jo. In v tem, kar ona peva in piše, pri tej mladosti, gotovo nij ničesar, kar bi bilo našej literaturi na sram ali v kvar; temveč njenim spisom nikdo, ki je količko prost pred-sodkov ali pa ima sploh nepokvarjen čut, globokosti in vzvišenega mišljenja utajevati ne more. V tem se edinijo izreki mnogih naših rojakov, ki spadajo med najizobraženejše. Njih imena so Slovencem dobro znana in zavez oni z mojo soprogo, ktere tudi osobno ne poznajo, nimajo nikakih. Tudi pisemskih izjav mi ne manjka, in, ker bi neumestno za-me bilo, o tej priliki, ko se mojo soprogo smešiti izkuša, molčati, priobčujem dve mesti iz njih takó, kakor ju je pisatelj onega pisma napisal:

„... avg. 1877. ... Omeniti Vam dnes tudi moram, da me v „Zori“ genialni spisi in mile pesni gospé žene Vaše neizmerno zanimajo: na veliki ponos malobrojnemu rodiču našemu, takošno pisateljico imeti —“; in „... dec. 1877. ... Tako globokih, psihologično resničnih in možkih misli kakor gospa Vaša žena, še nobena Slovenka pisala ni.“ —

Ali bodi, zaradi čitateljev, konec te „pravde“! Jasno ko beli dan je:

da se šestomer pri nas nima drugače rabiti nego pri vseh drugih narodih; da izjem delati gledé rabe zarez ali cezúr nij drugo nego popolnoma boso trjenje bodi-si Levčevo, bodi-si Stritarjevo ali čegavo koli. Očividno pa je z druge strani tudi, da napadi na mojo osebo nikakor ne izvirajo iz pravde o „šestomeru“, ampak iz ničesar drugega, kakor iz — gospodoželjstva Levčeve klike. Ker jaz njih spisov brezpogojno ne odobravam niti se njih čisto neutemeljenim, samovlastno narekovanim metriškim in lepoznavskim skrajnostim ne pokorjavam, temveč njih blagó „cum grano salis“ hvalim, — odtod vsa ta togota.

Literarnemu Levec-Levstikovemu konventu pa, ki zboruje in modruje v žganjarijah in zakotnih krčmurah, ter tam oddaje svoje vence tem, ki mu najbolj hlapčujejo, se jaz nemam volje poklanjati, pridržujoč si svobodo svojega mnenja, ktero se poziva na izkušnje zrelejših narodov nego je naš, in na znanstvo drugačnih estetikov, nego je visokoglavi Levec, ki za svojim vinskim kompanijonom popiva alkoholo-estetične ostaline.

Janko Pajk.

Listnica.

Zaradi odgovora na Levčevo knjižuro, kateri se nam je nujen zdel, nij nam ostalo dovolj prostora za početek nove novele, niti časa za prilogo. Tudi bi bili radi uže v tem listu prinesli obširnejše naznanilo novih slovenskih knjig, namreč tudi Jurčičevega romana „Cvet in sad“. Vse to in odgovore raznim našim dopisateljem morali za prihodnje liste odložiti.